

**ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ОСНОВА
ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО
МАРКУВАННЯ ЯК ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ**

Однією із стратегічних цілей національної екологічної політики відповідно до вимог Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [1] є запровадження системи екологічного маркування товарів і продуктів харчування. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання низки завдань, що мають багатоаспектний характер і повинен спричиняти позитивні системні наслідки для споживачів, а також сприяти підвищенню конкурентоспроможності як окремих товаровиробників та їх товарів, так і економіки країни у цілому.

У сучасних умовах господарювання забезпечення конкурентоспроможності товаровиробників вимагає врахування екологічного чинника як одного із домінантних елементів впливу. Сучасні науково-практичні дослідження у цій площині набули розвитку у напрямку визначення екологічної конкурентоспроможності. Зокрема, звертають на себе увагу результати досліджень, які представлені у роботі Т. В. Аверіхіної [2], яка визначає екологічну конкурентоспроможність як властивість об'єкта, що характеризує його можливість реального (або потенційного) задоволення ним конкретної потреби екологічного змісту (мінімізація екологічних витрат, оптимальне використання природних ресурсів, запобігання виникненню загроз екологічної безпеки на усіх етапах життєвого циклу об'єкта і т. ін.). Для реалізації такої концепції необхідно сформувати систему індикаторів екологічної конкурентоспроможності товаровиробників, яка передбачає оцінювання саме екологічно сертифікованого товару або послуги. Аверіхіна Т. В. відносить екологічну сертифікацію і маркування продукції поруч із екологічною експертизою, екологічною паспортизацією та екологічним маркетингом до інструментів-стимуляторів, призначених для стійкого нарощування екологічних конкурентних переваг та конкурентної поведінки суб'єктів господарювання у екологічно релевантному напрямку.

У зв'язку з цим можемо констатувати, що для врахування екологічного чинника підвищення конкурентоспроможності обов'язковим кроком є екологічна сертифікація та маркування продукції.

Вимоги щодо присвоєння і застосування екологічного маркування в Україні, визначення органів з екологічного маркування, процедури

розроблення та перегляду екологічних критеріїв встановлені Технічним регламентом з екологічного маркування (далі – Технічний регламент), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18. 05. 2011 р. № 529 в рамках програми адаптації нормативно-правової бази України до законодавства Європейського Союзу. Документ розроблений відповідно до Регламенту Європейського парламенту і Ради ЄС від 25 листопада 2010 року 66/2010/ЄС про знак екологічного маркування Європейського Союзу.

Відповідно до Технічного регламенту під екологічною сертифікацією розуміють процедуру, під час якої визнаний в установленому порядку орган з екологічного маркування документально засвідчує відповідність продукції встановленим екологічним критеріям; а екологічне маркування – коротко і точно сформульований напис, символ чи ображення, що наноситься на етикетку або пакування продукції чи наводиться у документації на продукцію, технічних бюлетенях, рекламних матеріалах з метою зазначення певної екологічної характеристики продукції, компонента або пакування. Відповідність продукції встановленим екологічним критеріям підтверджується сертифікатом екологічного маркування.

Екологічна сертифікація продукції в Україні є добровільною процедурою і має рекомендаційний характер. При цьому відповідність продукції, товарів і послуг вимогам екологічних стандартів може бути встановлена виключно у результаті пройденої процедури сертифікації, якій підлягають харчові продукти, різноманітні товари та вироби, послуги, об'єкти нерухомості та ін. Дія Технічного регламенту не поширюється на лікарські засоби, ветеринарні препарати та медичні вироби.

Введення у дію Технічного регламенту передбачало розвиток в Україні виробництва товарів і послуг з мінімальним впливом на навколишнє природне середовище і здоров'я людини відповідно до вимог Європейського Союзу, підвищення конкурентоспроможності продукції на товарному ринку, сприяння споживачам у компетентному виборі продукції через наявність правдивої, прозорої та доступної системи їх інформування про екологічні характеристики товарів і послуг, представлених на ринках України.

Передбачається, що при цьому будуть реалізовані такі переваги товарів та виробів, маркованих знаком екологічного маркування: 1) більш чисті технології виробництва; 2) відповідність вимогам безпеки; 3) виробництво без емісій небезпечних токсичних речовин; 4) покращені експлуатаційні характеристики; мінімум пакувальних матеріалів; 5) упаковка не містить шкідливих речовин та придатна до переробки як вторинна сировина.

Український знак екологічного маркування («зелений журавлик») підтверджує екологічну перевагу та безпеку маркованої ним продукції, що пройшла екологічну сертифікацію за вимогами міжнародного стандарту ISO 14024 (ДСТУ ISO 14024), та контроль за дотриманням вимог екологічних стандартів на усіх етапах її життєвого циклу.

За час дії Технічного регламенту деякі товаровиробники скористалися можливістю проходження процедури сертифікації та екологічного маркування, що вимагає від виробника доброї волі, дотримання принципів прозорості і відкритості перед органом сертифікації. Можливість покращити імідж продукції і безпосередньо підприємства в очах споживачів за рахунок екологічного маркування передбачає певні фінансові і часові витрати. Для убезпечення суб'єктів господарювання від нечесних конкурентів у п. 4 Технічного регламенту [3] зазначено, що товаровиробниками чи продавцями товарів, виробів чи послуг забороняється використання нечітких або неправдивих екологічних маркувань, які можна неправильно зрозуміти, зокрема використовувати написи на кшталт «екологічно чистий», «екологічно безпечний», «екологічно сприятливий», «сприятливий до ґрунту», «зелений», «сприятливий до природи», «сприятливий до озону» тощо.

Використання неперевіраних тверджень порушує вимоги законодавства про захист прав споживачів, за що законодавством України передбачена адміністративна відповідальність. Крім того, дотримання норм чесної конкуренції контролює Антимонопольний комітет України, оскільки суб'єкт господарювання, який використовує неправдиві написи на етикетці, може отримати неправомірні переваги у конкуренції порівняно з іншими товаровиробниками, реально не витрачаючи додаткових коштів для удосконалення виробництва продукту на усіх стадіях життєвого циклу. Отже, обираючи серед аналогічних товарів, споживач може бути введенний в оману написом на упаковці, бо отримає продукт, який реально не відповідає його потребам і очікуванням, а також критеріям екологічного маркування.

Загалом ініціатива щодо екологічного маркування товарів має позитивний характер для підвищення як екологічної, так і загальної конкурентоспроможності товарів і послуг. Але певною перепорою у реалізації екологічної сертифікації і маркування є, за наявною в Антимонопольному комітеті інформацією [4], відсутність в Україні призначеного належним чином та акредитованого органу з оцінки відповідності, який би займався екологічною сертифікацією, що не дозволяє здійснювати цю процедуру у встановленому законом порядку.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 за № 2818-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

2. Аверіхіна Т. В. Науково-методичні засади інструментального забезпечення екологічної конкурентоспроможності товаровиробників: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. екон. наук: спец. 08. 00. 06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Т. В. Аверіхіна. – Одеса, 2016. – 20 с.

3. Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування: Постанова КМ України від 18.05.2011 за № 529. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/529-2011-%D0%BF>

4. «Про припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції». Рекомендації АМК України від 13 грудня 2016 р. № 27-рк – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.a/amku/doccatalog/document?id=132393&schema=main>

О. С. МАКОВОЗ

Харківський національний університет внутрішніх справ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан модернізації національної економіки потребує формування універсальних способів і правил дії. Вітчизняні підприємства постійно відчують нові і все більш складні виклики, ризики та загрози. Орієнтація України на створення сприятливого бізнес-середовища та інтеграцію до Європейського Союзу вимагає дотримання нових вимог ЄС до системи безпеки підприємства. Економічна безпека як категорія економічної науки відбиває складну систему економічних (і навіть правових, адміністративних і політичних) відносин на різних рівнях суспільного виробництва – на рівні мікро- та макроекономіки. Слід зазначити, що потреба в захисті від небажаних зовнішніх впливів і всебічних внутрішніх змін, інакше кажучи, потреба в безпеці – це базова, основна потреба, як окремої людини, так і різних об'єднань людей, підприємств, включаючи суспільство і держави. Розвиток національної економіки під впливом ринкових механізмів виділив в якості самостійної функції підприємства, яка включає економічну безпеку. Це викликано тим, що ринкові механізми не здатні автоматично виконувати цю функцію. Більшість науковців вважає, що економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізаційних чинників. До зовнішніх загроз і чинників належать: протиправна діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і фізичних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше